

Uppdaterad åtgärdstabell för Gullrisbock, 2016 – 2019

(Phytoecia nigricornis)

Hotkategori: **SÅRBAR (VU)**

Åtgärdstabellen har upprättats av
Länsstyrelsen i Blekinge län

NATURVÅRDSVERKET

Naturvårdsverket

Tel: 010-698 10 00

E-post: registrator@naturvardsverket.se

Postadress: Naturvårdsverket, 106 48 Stockholm

Internet: www.naturvardsverket.se

Koordinerande myndighet:

Länsstyrelsen i Blekinge län

Tel: 010-224 00 00

E-post: blekinge@lansstyrelsen.se

Postadress: 371 86 Karlskrona

Internet: www.lansstyrelsen.se/blekinge

Förord

Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper är ett av flera verktyg för att nå det av riksdagen beslutade miljökvalitetsmålet Ett rikt växt- och djurliv, och även de övriga sex ekosystemrelaterade miljökvalitetsmålen.

Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper bidrar även till att uppnå Aichimål 12 inom Konventionen för biologisk mångfald som handlar om att senast 2020 ha förbättrat hotade arters bevarandestatus och mål 15, delmål 15.5 i de Globala målen för hållbar utveckling om att hejda förlusten av biologisk mångfald och senast 2020 skydda och förebygga utrotning av hotade arter.

Åtgärdsprogrammet för gullrisbock 2013 – 2015 har tagits fram av Sven G Nilsson och koordinerats nationellt av Länsstyrelsen i Blekinge län. Programmet har redovisats till Naturvårdsverket, som beslutat att förlänga programmet till och med 2019 med uppdatering av åtgärdstabellen.

Rapporten innehåller mål samt en kortfattad presentation av angelägna åtgärder under tiden 2016–2019 för att artens bevarandestatus i Sverige ska kunna förbättras. Åtgärderna samordnas mellan olika intressenter, vilket får till följd att kunskapen om och förståelsen för arten ökar. Förankring av åtgärderna har skett genom samråd med berörda aktörer.

Samlad information om åtgärdsprogrammet finns här:

<http://www.naturvardsverket.se/978-91-620-6583-5>

Stockholm i december 2018

Claes Svedlindh
Chef Naturavdelningen

Fastställelse och giltighet

Naturvårdsverket beslutade den 13 december 2018 att fastställa en uppdaterad åtgärdsstabell och uppdatera de kortsiktiga målen (ärende NV-08801-18). Tabellen är ett vägledande, ej formellt bindande dokument och gäller under åren 2016–2019. När giltighetstiden för ett program går ut ska programmets nationella koordinator redovisa genomförda åtgärder, resultat och måluppfyllelse under den gångna programperioden. Programmets fortsättning, djupare utvärderingsbehov och ambitionsnivå avgörs av Naturvårdsverket i samråd med programmets nationella koordinator och ArtDatabanken. Giltighetsperioden för åtgärdsprogrammet förlängs om det inte fattas beslut om att programmet ska upphöra eller ett nytt program för arten fastställs.

Innehåll

FÖRORD	1
FASTSTÄLLELSE OCH GILTIGHET	2
INNEHÅLL	3
BAKGRUNDSBESKRIVNING	4
VISION OCH MÅL	5
Vision	5
Långsiktigt mål	5
Kortsiktigt mål	5
ÅTGÄRDER OCH REKOMMENDATIONER	6
Dialog och samverkan	6
Samverkan med andra aktörer	6
Information och rådgivning	6
Områdesskydd	6
Aktiva åtgärder i fält	6
Skötsel	6
Datainsamling och analyser	7
Inventering	7
Uppföljning	7
Kunskapsbehov	7
BILAGA 1.	8

Bakgrundsbeskrivning

Gullrisbock (*Phytoecia nigricornis*) är en relativt liten långhorning med en kroppslängd på 7–12 mm. Arten är svart men har en ganska tät, gråvit kroppsbehåring som bildar en oftast tydlig smal sträng längs mitten av halsskölden och en grå fläck på skutellen och strax bakom denna (Franzén, 2015). Som det svenska namnet antyder lever gullrisbock på gullris (*Solidago virgaurea*). Utomlands är arten även funnen på renfana (*Tanacetum vulgare*), prästkrage (*Leucanthemum vulgare*) och gråbo (*Artemisia vulgaris*). Gullrisbock trivs på torra, öppna marker med vegetationsfria ytor. Larvutvecklingen är ettårig och sker i nedersta stam- och översta rot delen. Den fullvuxna larven övervintrar i rothalsen på växten och förpuppar sig i maj (Franzén, 2015). Arten är rödlistad som sårbar (VU) på grund av litet utbredningsområde, fragmenterad utbredning och minskning eller försämring av habitatet (Gärdenfors et al. 2015). Mer information om arten finns i Naturvårdsverkets rapport 6583 Åtgärdsprogram för gullrisbock, 2013–2015.

Redovisningen av åtgärdsprogrammet (2015) visar att länen prioriterat åtgärder som handlar om att identifiera och inventera äldre och potentiella lokaler. Eftersom man bara hittat enstaka individer av gullrisbock är det svårt att få koll på hur stora populationerna är. Därför bör arten inventeras ytterligare. För att bevara livskraftiga bestånd av arten krävs även en fortsatt satsning på restaurering av igenväxta lokaler och långsiktig skötsel av befintliga lokaler.

Den uppdaterade åtgärdstabellen syftar till att förbättra förutsättningarna för gullrisbockens framtida överlevnad i landet. Kvarvarande åtgärder som inte har genomförts under tidigare programperiod samt löpande åtgärder har anpassats till rådande kunskaps- och åtgärds läge. Det har även tillkommit nya åtgärder. De kortsiktiga målen har delvis uppfyllts och nya kortsiktiga målsättningar har definierats för att nå upp till de långsiktiga målen.

Den beräknade kostnaden för åtgärder som skulle behöva täckas av Naturvårdsverkets medel för genomförande av åtgärdsprogram för hotade arter uppgår till 385 000 kr under giltighetsperioden 2016–2019. Dock är möjligheten till denna finansiering beroende av årlig resurstilldelning till, och prioriteringar mellan, alla gällande åtgärdsprogram.

Vision och mål

Vision

Visionen är att gullrisbock kan avföras från den svenska rödlistan och arten klassas som livskraftig.

Långsiktigt mål

Senast 2030 har gullrisbock ett 10-tal livskraftiga lokala populationer spridda, men inte totalt isolerade ifrån varandra, i sydöstra Sverige (Skåne län, Blekinge län och Kalmar län).

Kortsiktigt mål

Kunskapsbrist gör att mål för artens utbredning och populationsstatus inte har preciserats i det här åtgärdsprogrammet. Målsättningarna till 2019 utgörs istället av åtgärdsmålen:

- Berörda markägare har informerats om arten och vad de kan göra för att gynna den.
- Kunskapen om artens ekologi har förbättrats.
- Inventering har medfört att det finns bra kunskap om artens utbredning och populationsstorlek i sydöstra Sverige.
- Det finns aktuell kunskap om artens status på tidigare kända lokaler.
- Samtliga aktuella lokaler har kartlagts med avseende på hot mot gullrisbock och dess värdväxt.
- Samtliga lokaler där en hotbild föreligger är kartlagda avseende på åtgärder som behöver vidtas för att gynna arten och dess värdväxt.
- Aktuella lokaler sköts på ett långsiktigt hållbart sätt.
- Lokaler som är i behov av områdesskydd är skyddade.

Åtgärder och rekommendationer

Dialog och samverkan

Samverkan med andra aktörer

Gullrisbock har framförallt återfunnits i människoskapade miljöer som täkter, vägrenar och banvallar. Detta gör att det är viktigt med samverkan med andra aktörer såsom Trafikverket. Samverkan gör att åtgärder kan göras i större skala samt till uppväxling av medlen så att större nytta kan göras för mindre summa.

Information och rådgivning

Information och rådgivning till markägare/brukare och andra aktörer som till exempel berörda kommuner och även internt på länsstyrelserna är viktigt för att nå framgång med åtgärdsprogrammet. Informationen lämnas vid varje markägarkontakt, via telefon, informationsutskick eller genom besök. Kommuner och länsstyrelser får information om artens förekomst via ArtPortalen samt i kontakt med länsstyrelsen via broschyrer, rapporter och informationsmöten.

Områdesskydd

Blekinge: Förhandlingar pågår för bildande av ett naturvårdsavtal på 0,9 hektar på en nyupptäckt lokal. Om fler lokaler upptäcks bör de skyddas om behov finns för att säkerställa en långsiktig skötsel.

Skåne: Eventuellt skydd av nyupptäckta lokalen vid Sibbarp för att säkerställa lämplig skötsel även efter täktverksamhet upphör.

Görs i dialog med områdesskydd.

Aktiva åtgärder i fält

Skötsel

Gullrisbock verkar vara starkt beroende av ett varmt lokal- och mikroklimat med vegetationsfria ytor. Denna miljö är skötselkrävande och fångas inte alltid upp av ordinarie naturvårdsarbete. Flera av fynden är gjorda i täkter, aktiva och nedlagda, som på sikt hotas av igenväxning. Därför är det angeläget att områdena sköts långsiktigt så att de inte växer igen.

Blekinge: Lokalerna Ljungröda och Tving är före detta täkter som bör skötas genom återkommande markstörning. Lokalen i Kallinge är en gräsyta som ligger inom F17s område och här är det viktigt med sen slåtter (efter 15 juli). Lokalen i Johannishus ligger inom banvallsområdet och kräver därför ingen ytterligare skötsel. Däremot bör man jobba med intilliggande område som utgörs av en grusplan.

Skåne: På lokalerna Ignaberga och Sibbarp har gullrisbock påträffats i vägrenar i anslutning till täkter. Vägrenarna bör hållas öppna genom återkommande störning, gärna fläckvis. Vägrenarna bör även slås sent (efter 15 juli) för att gullriset ska hinna blomma. Täkten i Sibbarp är fortfarande aktiv och här är viktigt att säkerställa att efterbehandlingsplanen är anpassad till gullrisbock.

Datainsamling och analyser

Inventering

Ytterligare inventeringar krävs för att få en bättre bild av utbredningen och populationsstorlek. Urval av lokaler görs genom att lokalisera och inventera stora lokaler med vegetationsfria sandiga ytor och stora förekomster av gullris. Även områden längs järnvägar och vägar är värt att inventera. Men eftersom arten är så svår att inventera och alltid påträffas enstaka bör andra inventeringsmetoder utarbetas, se rubrik Kunskapsbehov.

Uppföljning

Åtgärder som gjorts för att gynna gullrisbock bör följas upp. Dels bör man följa upp förekomst/utbredning av gullrisbock och gullris åren efter genomförd åtgärd samt hur habitatet förändras. Man bör även följa upp vad som är bästa metod för att gynna gullrisbock, hur ska sandblottor grävas, vilka ytor krävs osv.

Kunskapsbehov

Eftersom arten är så svår att inventera och alltid påträffas enstaka bör andra inventeringsmetoder utarbetas, som till exempel att locka till sig skalbaggen med hjälp av feromoner. Detta skulle kunna utvecklas tillsammans med forskare från Lunds universitet och SLU Alnarp.

Man bör även undersöka vad som är optimal skötsel för arten. Frågor som skulle behöva utredas är: när ska slåtter ske? är bete bra eller dåligt, hur hårt kan det vara? vilka djurslag gynnar gullris, när under året ska i så fall sådant bete ske? är efterbete på hösten bra eller dåligt? hur sent på våren kan man bränna? är brand en del av skötselregimen?

Bilaga 1.

Föreslagna åtgärder

Kategori: Beredskapsprogram

Åtgärd	Län	Område/ Lokal	Aktör	Finansiär	Uppskattad kostnad NV-ÅGP	Uppskattad kostnad annan finansiär	Prioritet	Genomförs senast ²
Samverkan								
Information	H, K, M	Aktuella lokaler	Lst	NV	5000		1	2019
Samverkan med andra aktörer	H, K, M	Aktuella lokaler	Lst, Trafikverket, Fortifikations- verket m.fl.	Trafikverket, Fortifikations- verket m.fl.				
Aktiva åtgärder i fält								
Skötsel av befintliga och eventuella nya lokaler	Berörda län	Aktuella lokaler	Lst	NV	150 000		1	2019
Anpassad efterbehandling av täkter	K, M		Lst	NV	20 000		2	2019
Skydd av befintliga lokaler	K, M	Oskyddade och nya lokaler	Lst -skydd		0		1	2019
Datinsamling och analyser								
Inventering ¹	H	Kända och potentiella lokaler	Lst	NV	45 000		1	2018

NATURVÅRDSVERKET

Inventering ¹	K	Kända och potentiella lokaler	Lst	NV	80 000		1	2018
Inventering ¹	M	Kända och potentiella lokaler	Lst	NV	45 000		1	2018
Inventering ¹	G	Kända och potentiella lokaler	Lst	NV	40 000		1	2018
Utarbeta ny inventeringsmetod t.ex. med hjälp av feromoner.				Universitet	0		2	2019
Undersöka vad som är optimal skötsel för arten.				Universitet	0		2	2019
<i>Total uppskattad kostnad för åren 2016-2019</i>					<i>385 000</i>			

¹ – Inventering som inte är planerad enligt Bilaga 1 kan utföras i mindre omfattning även i län/områden/lokaler som inte är listad som berörda län enligt ovan om det förekommer starka indikationer av artens förekomst. Sådana inventeringar ska i förväg stämmas av med koordinerande länsstyrelse för programmet.

² – Angivet år ska ses som en riktlinje under förutsättning att åtgärden kan finansieras och kan komma att flyttas framåt på grund av resursbrist

